

Реферат на тему: "Особливості художньої манери чеського письменника Ярослава Гашека. Роман-епопея "Пригоди бравого вояка Швейка""

Ярослав Гашек

Реферат

на тему:

Особливості художньої манери чеського письменника Ярослава Гашека. Роман-епопея "Пригоди бравого вояка Швейка"

Творчість Гашека тривалий час вважали "низьким стилем", зізнаватися в її читанні у вишуканому суспільстві було не прийнято. А крім того, вважали, що описаний у "Швейку" портрет стереотипного чеха занадто вже примітивний і не гідний поваги. Серед празьких інтелектуалів 20-х рр. минулого століття відкрито зізнавалися у своїй симпатії до Швейку лише одиниці, зате серед них були Макс Брод і Франц Кафка. І тільки згодом у Швейку побачили сатиру загальнолюдську, а не лише вузьконаціональну.

Ярослав Гашек — дивний письменник. Сучасникам навіть здавалося, що він не цілком серйозно відноситься до літературної творчості і займається нею, немов не бажаючи занадто перетруджувати себе. Він не схильний був просиджувати над рукописами дні і ночі. Не визнавав ні планів, ні чернеток і писав усе відразу набіло. Написаного практично не правив і взагалі волів проводити велику частину часу не над листом паперу, а на людях, у богемних компаніях, у мандрівках і т.д. У літературних колах Гашека довго не хотіли визнавати своїм, а тим часом пройде яких-небудь два десятиліття з моменту появи його перших оповідань, і цей "недбалий" письменник створить роман, що одержить найширшу популярність в усьому світі. Бертольт Брехт запише у своєму щоденнику: "Якби хто-небудь запропонував мені вибрати з художньої літератури нашого століття три твори, що на мій погляд представляють світову літературу, то одним з таких творів були б "Пригоди бравого вояки Швейка" Я.Гашека".

Цей парадокс має своє пояснення. Силу Гашека-письменника складало саме те, що іншим здавалося його слабкістю. "Потрібно вміти не писати, а бачити, писати це вже наслідок", — помітив один раз А. де Сент-Екзюпері. Мало хто бачив стільки, скільки довелось побачити Гашеку. Він був воістину одержимий пристрастю пізнавати світ і людей. Ця пристрасть вела його від домашнього вогнища, кидала в ризиковані пригоди, живила інтерес до усього незвичайного, будила в ньому інстинкт перелітних птахів, кликала в далекі країни. Усе своє життя він провів на людях. При цьому його відрізняла різюча жвавість реакції на все, що відбувалося навколо, завдяки чому саме творче

осмислення побаченого як би зміщене в нього безпосередньо на момент сприйняття. Робота за письмовим столом була лише заключним актом творчості. Воно продовжувалося безупинно. Саме його життя перетворилося у творчий процес. До всього іншого Гашек мав незвичайне почуття комічного, тим "подвійним зором", що дозволяє одночасно бачити лицьовий і зворотний бік медалі, "видимість" і сутність.

В довоєнні роки Гашеком були написані сотні оповідань, нарисів, фейлетонів, гуморесок. У 1911 році в його розповідях уперше з'явилося й ім'я бравого солдата Швейка. Але самим великим його довоєнним здобутком стала "Політична і соціальна історія партії помірною прогресу в рамках закону", створена слідами знаменитої буфонади. З винятковим гумором автор розповідав у ній про пригоди безжурної гашекової компанії. Книга включала також кілька десятків шаржів на учасників і сучасників "руху". Усі вони були виведені під власними іменами. Твір обіцяв пролунати як веселий і гучний виклик і офіційним уявленням, і існуючим порядкам, і наївним політичним ілюзіям, і міщанському самолюбству. Однак видавець, що взявся в 1912 році випустити книгу, зрештою так і не зважився це зробити, і вона побачила світ, якщо не вважати окремих розділів, лише півсотні років потому — у 60-і роки.

Самим бурхливим періодом, насиченим драматичними подіями, стали в житті Гашека роки першої світової війни. Протягом п'яти років він виявився зв'язаним з армійським середовищем, брав участь у боях, знаходився в таборах для військовополонених, служив у трьох, зовсім різних арміях. Не раз саме його життя висіло на волоску. Був випадок на австро-російському фронті, коли він повернувся з нічної розвідки з простреленим кашкетом. Він залишився непошкоджений у кровопролитних боях під Сокалем, у яких був убитий чи поранений кожен другий з учасників цієї битви. У Поволжі йому довелося протягом чотирьох місяців ховатися в тилу супротивника з ризиком у будь-яку хвилину бути схопленим. Був виписаний ордер на його арешт, що по суті означало тоді смертний вирок. В Іркутську, уже наприкінці громадянської війни йому стріляли в спину, і куля минала його, залишивши лише мітку на шії. Двічі він переніс тиф.

Життєвого досвіду Гашека вистачило б на десяток письменників. Один східний мудрець говорив, що людина багата зустрічами. Чеський бездомний сатирик був у цьому змісті одним із самих багатих письменників у світі. Він бачив море людей і подій, брав участь у них. Усе це не могло не позначитися й у його основному творі "Пригоди бравого вояки Швейка", написаному в 1921-22 роках.

Творча історія головного твору Гашека в чималому ступені зв'язаний з його перебуванням у Росії. Інтерес до Росії пробудився в нього ще в юнацькі роки. Уже тоді він опанував і російську мову.

Останнім часом документально доведено, що існував реальний Йозеф Швейк (1892-1965) — празький ремісник, знайомство з яким, що відбулося в Гашека ще в 1911 році, і дало імпульс до створення циклу оповідань про бравого солдата Швейка, де вперше з'являється цей персонаж. Але Гашек, як з'ясувалося, зустрічався зі Швейком-прототипом і в Росії, де в 1915-1919 роках Швейк теж знаходився в полоні, а потім у

добровольчих чехословацьких частинах. З волі случаючи він і Гашек навіть зараховані були в ці частини (у Києві) з різницею усього в п'ять днів (червень 1916 року), і якийсь час служили в одного полку. Нова зустріч зі Швейком і спонукала Гашека знову повернутися до розробки цього типажу, завдяки чому виникла повість "Бравий солдат Швейк у полоні", написана і видана Гашеком (у незавершеному виді) у 1917 році на Україні. Повість у свою чергу послужила свого роду ескізом роману, план якого поступово визрівав у його свідомості й остаточно був реалізований у 1921-22 роках після повернення письменника на батьківщину. У повісті вже намітилися образи багатьох персонажів, мотиви і ланки сюжету, розвинуті і розгорнуті потім у комічній епопеї.

Більше того, самі події роману про Швейка, що також залишилися незавершеним, повинні були, за задумом автора, одержати продовження в Росії. На рекламних плакатах, якими навесні 1921 року Гашек разом зі своїми друзями оповіщали публіку про майбутню появу перших розділів роману (він друкувався спочатку окремими зошитами-випусками), його заголовок мав наступний вид: "Пригоди бравого солдата Швейка під час світової і громадянської війни в нас і в Росії". Не викликає сумнівів, що автор збирався написати ще досить багато. Перед Швейком і героям його роману стояли тисячі кілометрів шляху на схід. Смерть письменника, що обірвала його життя в сорок років, позбавила читачів багатообіцяючих розділів. Судячи з так званого "бугульмінського" циклу розповідей, що він писав одночасно з романом і в який з гумором малював колоритні картини своєї служби в Червоній Армії (до речі говорячи, без найменшої її ідеалізації), нас очікувало б у нових частинах його комічної епопеї не менш захоплююче і повчальне читання, ніж у написаному тексті.

Але й у незавершеному виді роман Гашека одержав широку популярність у читачів усього світу. Особливо колоритний образ головного героя, пригоди якого, уписані в широку картину світової війни, являють собою нескінченну низку його зіткнень з офіційною машиною гніту і примуса. Швейк має незвичайну здатність, особливо в спілкуванні з начальством, при повній слухняності створювати комічні ситуації, що профанують, причому залишається неясним, виникають вони через його наївність і придуркуватість чи, навпроти, хитрості і кмітливості. В образі закладений принцип комічної містифікації, спрямованої почасти і на читача, що увесь час заворює і не може до кінця вгадати, де закінчується наївність героя і починається крутість, де ретельність, а де пародія і глузування під видом ретельності. Поетика сміхової гри, що складає основу образу Швейка і роману в цілому, дає можливість автору втягувати читача в стихію нещадного розвінчання мілітаризму, поліцейського режиму, національного і соціального гніта і їхньої системи міфів, що прикриває, голосних фраз і фетишів.

Гашек створив яскравий новий літературний тип. Ім'я Швейка набуло загального сенсу. Кілька років тому назад на одній з виставок графіки в Москві можна було бачити красномовний малюнок. Була зображена земна куля і три підтримуючі його фігури: Дон Кіхот, Гамлет і Швейк — три символи, три уособлення різних сторін людського

духу — віри, сумніву і гумору. Швейка зараз відносять до числа самих знаменитих світових образів, що стали загальнозначущими символами.

Образ Швейка володіє ще однією примітною особливістю. Є в ньому щось споконвічне, первозданне, що веде кудись удалину, усередину, чи ледь не до простоти народних казок і архетипів. Читаючи, якщо і не усвідомлює, то підсвідомо відчуває в романі щось родинне то образами розумних дурнів з фольклорної казкової традиції, то представленням про щасливого і спритного солдата, що у воді не тоне й у вогні не горить, і самого чорта перехитрить, і навколо пальця обведе. Тільки використовує герой Гашека свої здібності і кмітливість не для ратних подвигів, а для осміяння війни і солдафонського насильства. Та й відбуваються всі його пригоди не в сивій давнині, а в справжній сучасності. Гашек йшов не від фольклорних і літературних зразків, а безпосередньо від живучої й у сьогоднішній свідомості народної сміхової стихії.

Використана література:

1. Нікольський С.Р. Історія образу Швейка : Нове про Ярослава Гашека і його героїв. — Москва: Індрик, 1997.
2. Кіндратович А. Великий пам'ятник військових років // Питання літератури. — М., 1987, № 2, С.244-245.
3. Світова література. Хрестоматія. — К., 2000.